

MARIA KONOPNICKA

THE SEA DEPARTED – pages 1-3

MORZE ODESZŁO – strony 4-6

Translation: Marek Kazmierski

The sea departed. It departed in a flurry, a hurry, having first summoned its mounds with a sudden chatter; followed by nothing more than fragmentary, unevenly peaking waves flowing over the grey tablecloth of sands, not unlike bubbly wine, its bright pearls bursting and dying down with a hiss.

It is already far off, dragging its heels, sighing, returning, running up, scrunching gravel, grabbing handfuls of it and returning again, and running off again, and again, and again once more, and then again...

Meanwhile, the sands build up. Each move, each splashing wave covers them with smaller doses; each recession adding to their shores.

And they lay there, so squashed and cast down, drying with tiny surfaces, regularly carbonated, crumpled up like a great, broadly spread out sheet of gold-ashen mortar, its trails trimmed with the sea's silver tasseled piping.

And the sea is ever further off, ever more quiet, focused in ever shorter whispers, withdrawing, absorbing and imbibing scattered waves, until they have all been turned back towards the highlands of their own assertions, swaying ever so slowly, heavy across the abyss, as full as an eye, and as fathomless, almost motionless.

Large fishing vessels, the tide having carried them away from the jetty, are stuck in the amassed depths, also motionless, as if one by one, in sequence they formed a most odd arabesque in the distant background.

By the shoreline, at the same time, bluish clouds begin to swirl and smoke, which in the pearly brightness of a matt morning sip on a whole range of amethyst tonalities.

The sky is low, whitish here and there, drizzling for a moment with pale light exhaled across in fumes, for the world to then silence, dull down, extinguish, all in a dreamy lilac shade.

Deep shoals emerged with sands slightly sparking with gravel, stretched out, blossomed, suddenly darkened like long, long rows of hyacinths, towards Villers, towards Beuzeval, towards Houlgate, towards Cabourg, as far as the ocean's rocky edges.

To the right, a delicate lace of the bindings and arcades of the Great dam at Roches Noires, tossed to the violet transparencies; to the left, a jetty looming in the deep mists, its masts and moorings become a vision of ginormous irises swaying over a muddy abyss.

And there, far off, as far as the eye can wander, a patch of angular fog is turning blue, shivering with inner transparency. That is the sea.

Something musical flows through this moment, something symphonic. Some vast, mono-tonally vibrating sonority of flowing lines and muted colours, all dreamy. Some infinitely soft, wavily arising and descending sonority of intangible, fleeting, most ghoulish shapes.

Some closeness of all and also distance at once.

Some subtle scale of diffused tones and semitones, from a silvery bolt of the lightning of seagull wings striking the faint lilyness of the air, to a deep violet of wildly growing, ragged hills which sit there like giant nests of dark amethysts.

Some immeasurable immersion, colours overflowing, lights, shadows, some absorption of light into the background so odd, ghostly, blurred contours and fading apparitions barely visible across it.

And then a song.

A simple song, quiet, rather spoken than sang, flowing together harmoniously with the music of the moment.

...Ils ont choisi la mer,
Ils ne reviendront plus...
Et puis, s'ils vous reviennent,

Les resonnaitrez vous?

...Or, ils n'ont plus leur âme,
Elle est restée en mer,
Ils ne vous reviendront plus,
Ils ont choisi la mer...

I know the song, and the voice I know also. It is pale, tall Ivette singing in her garden, full of dark boxwood greenery and massive lavender bushes which, covered in tiny flowers, flee in violet bunches from the old, blackened trunk, the way the springtime shoots do from our crowning willow.

Ivette is young yet, slight, withering, sorrowful. She has no children.

I see her often, standing by the hedge of her garden, looking at the sea, singing.

And as she continues to sing, her face turns pale, her gaze rising above the fishing fleet, far, far away. A raging, hungry, zealous gaze.

She longs. It is plainly clear that she longs and this longing is eating away at her.

At first, I thought she might be missing her husband. But the husband kept on returning, was back home, smoking his short pipe on the steps, while the woman, having serviced him, stood same as before at the garden hedge and just as before, staring out to sea, sang her song.

Yes, her voice became even deeper then, fuller, more piercingly sad, and her hopeless gaze reached even further out to sea.

“And so perhaps she has a lover and it is for him she so...”

But our landlady shakes her hand and head, not letting me finish.

“Non, non! Oh, que non!... C'est seulement, qu'elle a le mal du lointain. Vous savez...”

So she is sick. Sick – with distance.

And so suddenly, a fascinating nook of the human soul is revealed to me, illuminated with a trembling, greenish light, reflected off the sea's ever escaping waves.

The young, childless fisherwoman, longs. At first, she longs for her husband. The one she has and the one she sees once a week, once every few weeks, or even more infrequently than that. And this is a simple emotion, natural, and in its early stages in no way complicated.

But longing has magical power, able to cast charms upon its subjects, so far off that the longed for appears and stands before the eyes of the soul that is longing, not the same as ever perhaps, but in some vast sort of transformation and spiritual form.

All that a longing heart has in it of poetry, flowerings, illuminations, all that its longing imposes upon the distant. Until this distant subject becomes something not only endlessly desired and beloved above all else, but at the same time something so very other than reality, unreachable at such distance. So different and so distant, that when the barges moor at the jetty and the husband's feet reach his own doorstep, fully himself, he appears to the one doing all that longing to be someone odd, alien, as if not the one she longs for.

“Et puis, s'ils vous reviennent.

Les reconnaitrez — vous?”

How vivid his face, its skin weathered by marine winds, his eyes red with sleeplessness, his clothing covered with silt and reeking of cod-liver oil, his hair sticking with salty dampness, his endless spitting, his setaceous stubble, his blackened teeth and the pipe permanently stuck to them, his heavy, flopping steps, his gluttony, his heaviness, his sleepiness, and that land-based stupidity the people of the sea fall prey to – all that is utterly different to the image she had in her mind's eye while singing her song of longing.

“Or il n'a plus son âme,

Il l'a laissée en mer...”

She then turns her gaze away from reality and lets it run far off, in order to see a vision of what it was she was longing for.

And when in time it not only repeats as a passive phenomenon, but becomes amplified in relation to the squares of distance, as an active, developing, necessarily staged psychic element – reality and the ideal subject of her longing completely part ways, and the woman no longer misses the fisherman who is her

husband, not in his presence, but beside him she misses the severed projection of her soul.

And yes, it pours forth, spilling between them – the sea.

But time crawls on, and this vision aroused by longing, so instantly brilliant and animated that it fills all of her vision, then blurs and fades. Just as if it was walking and departing seas, ever, ever further...

In the fisherwoman's simple heart no new gleams, flashes, colours appear, none which she could use to help empower and define this ideal vision.

The image then pales and blurs all by itself, but the sense of parting between it and her reality remains. Remains in the impression of some massive misty space, some unfathomable distance, the soul fleeing into it, fleeting, and yet it can never get there. What does it fly towards, what is it that it seeks in all that distance, what does it want to embrace with the self, and thus desiring herself to become embraced, she does not know, does not ask even.

She knows that so far off, far away, something burns, blossoms, swells, that there be some sort of loving there, some beauty, goodness, something one ought to wait and look out for...

Something which draws, calls, seduces. Something her eyes fly towards, her song, her whole essence.

And thus the most dangerous of all longings is born, a longing without aim, without subject, one which cannot be satisfied and which, considering how simple such simple souls are, becomes in time not only the most potent, but the only expression of said soul.

And so a woman longs for the sake of longing. The passion envelops her, possesses, making her fade, turn frail and indifferent to all that which surrounds her.

She is unwell.

Sick with distance – as Mère Toutaint will define in her brief, yet deeply psychological diagnosis.

And yet the sea keeps on departing, further, further again, while the dark, trembling abyss grows ever larger, all the more mighty, and the crash and hum of ever more infinite expanses floats on by. And there, on the edge of horizon, there is always that misty, foggy sail, a sail dissolving, blown away, vanished and once again appearing in empty, immeasurable, mysterious distance, drawing towards it Ivette's song:

“...Or elle n’a plus son âme.

Elle est restée en mer...”

MORZE ODESZŁO

Morze odeszło. Odeszło w pomieszaniu, w pośpiechu, ściągnawszy z nagłym gwarem wielkie swoje wały; zaczem już tylko drobną, nierówno przechybniętą falą, rozlewa się po siwym obrusie piasków, podobne szumiącemu winu, którego jasne perły z sykiem pękają i gasną.

Już jest daleko, jeszcze się ociąga, jeszcze wzdycha, wraca, przybiega, umiata żwiru, zabiera z sobą ich garście, i znowu powraca, i znów odbiega, i jeszcze, i jeszcze, i jeszcze...

A piasków przybywa coraz. Każdy zabieg, każde chluśnięcie fali mniejszym je rzutem nakrywa; każdy odbieg przyczynia ich brzegom.

I leżą tak umiatane i narzucane, drobnymi warstwami schnące, regularnie pokarbowane, pogięte, jak wielki, szeroko rozrzucony postaw złoto-popielatej mory, po której szlaku lata jeszcze obrębująca go srebrną frendzlą cewka.

A morze coraz dalsze, coraz cichsze, coraz krótszym oznajmiane poszumem, skupia się, zawściąga, wchłania w siebie rozbiegane fale, aż cofnąwszy je wszystkie ku wyżynom utwierdzenia swego, kołycha się zwolna, ciężko na otchłannych piaskach, pełne jak oko, bezdenne, nieruchome prawie.

Duże statki rybackie, które odpływ poniósł ze sobą z przystani, tkwią na wezbranych głębiach, także nieruchome jakby, pojedynczo, po dwa, po trzy, tworząc dziwaczną arabeskę na najdalszym planie.

U brzegów tymczasem zaczynają winąć się i dymić modrawe opary, które w perłową jasność matowego ranka sączą całą skalę ametystowych, delikatnych tonów.

Niebo niskie, po skłonach rozbielone nieco, mży przez chwilę bladym światłem skrós oparów tchniętem, poczem świat się ucisza, zatłumia, przygasa, cały w liljowym zadumaniu tonie.

Głębokie fawice lekko żwirami zaiskrzonych piasków wynurzyły się, wyciągnęły, zakwitły pociemniałe nagle, jak długie, długie grzędy hyacyntów, ku Villers, ku Beuzeval, ku Houlgate, ku Cabourg, aż po skaliste wręby oceanu.

Na prawo, delikatna koronka wiązań i arkad Wielkiej tamy u Roches Noires, na fiołkowe przeźrocza rzucona; na lewo mającząca w głębokich oparach przystań, której maszty i reje czynią sobą wizye olbrzymich, chwiejących się nad mętną otchłanią irysów.

A tam, daleko, daleko, jak oko puścić, sinieje skrós mgły ciemna, drgająca wewnętrzną przejrzystością plama. To morze.

Coś muzycznego jest w tym momencie, coś symfonicznego.

Jakaś ogromna, jednotonnie wibrująca dźwięczność płynnych linii i barw przyćmionych, sennych. Jakaś nieskończenie mięka, faliście wzmagająca się i opadająca dźwięczność nieujętych, niedotkliwych, wprost widmowych kształtów.

Jakaś bliskość wszystkiego i dalekość razem.

Jakaś subtelna gama rozpylonych tonów i półtonów od srebrnej błyskawicy skrzydeł mowy bijącej w nikłą liljowość powietrza, do głębokiego fioletu dziko zarosłych, poszarpanych wzgórz, które siedzą jak wielkie gniazda ciemnych ametystów.

Jakieś niezmierne zlanie się, zapłynienie sobą kolorów, światła, cieniów, jakieś wsiąknięcie światła w tło dziwne, widmowe, na którym ledwo że się rysują zatarte kontury i gasnące zjawy.

Naraz pieśń.

Pieśń prosta, cicha, raczej mówiona niż śpiewana, zlewająca się harmonijnie z muzyką momentu.

...«Ils ont choisi la mer,

Ils ne reviendront plus...

Et puis, s'ils vous reviennent,

Les resonnaitrez vous?

...Or, ils n'ont plus leur âme,

Elle est restée en mer,
Ils ne vous reviendront plus,
Ils ont choisi la mer»...

Znam pieśń tę, a i głos znam także. To blada, wysoka Ivetta śpiewa w ogródku swoim, pełnym ciemnej zieleni bukszpanu i wielkich krzów lawendy, której okryte drobnym kwiatem różgi, śmigają fijołkowymi kiściami ze starego, poczerńiałego pnia, jak u nas wiosenne pędy z ogłowionej wierzby.

Ivetta jest młoda jeszcze, wątła, zmizerowana, smutna. Nie ma dzieci.

Widuję ją często, jak stojąc u żywopłotu swojego ogrodu, patrzy na morze i śpiewa.

A w miarę jak śpiewa, twarz jej blednie, a wzrok wybiega po za linie rybaczej floty, daleko, daleko. Wzrok gorący, głodny, żarliwy.

Tęskni. Widocznym jest, że tęskni, i że ją ta tęsknota zjada.

Zrazu myślałam, że tęskni za mężem. Ale mąż powracał, był w domu, palił na schodkach krótką swoją fajkę, a kobieta, obsłużwszy go, tak samo stawała u żywopłotu ogródka i tak samo, patrząc na morze, śpiewała pieśń swoją.

Owszem, głos jej stawał się wtedy głębszym, pełniejszym, przenikliwiej smutnym, a jej beznadziejne spojrzenie biegło dalej jeszcze.

— Więc może ma kochanka i za nim tak...

Ale nasza gospodyni trzęsie i ręką i głową, nie dając mi skończyć.

— Non, non! Oh, que non!... C'est seulement, qu'elle a le mal du lointain. Vous savez...

Więc chora. Chora — na dalekość.

I oto nagle, odsłania się przedemną ciekawy zakąt duszy ludzkiej, oświetlony drżącym, zielonawym światłem, odbitem od wiecznie uciekającej fali morza.

Młoda, nie mająca dzieci rybaczka, tęskni. Zrazu tęskni do męża. Do takiego, jakiego ma, i jakiego widuje raz w tydzień, raz w parę tygodni, a i rzadziej nawet. Jest to uczucie proste, naturalne, i w swem najpierwszym stadium wcale nie skomplikowane.

Ale tęsknota ma czarodziejską moc uzyczenia dziwnych uroków przedmiotowi swemu, tak dalece, że utęskniony staje przed oczyma duszy tęskniącej jakby nie ten sam, ale w jakimś ogromnym przemienieniu i uduchowieniu.

Co tylko serce tęskniące ma w sobie poezji, kwiecica, blasku, to wszystko przenosi tęsknota na oddalonego.

Aż stanie się ten oddalony czemś nietylko nieskończenie upragnionem i umiłowanem nad wszystko, ale zarazem czemś niezmiernie różnym od rzeczywistości i niedosiężnym dalekiem. Tak różnym i tak dalekiem, że kiedy barki przybiją w przystani, a mąż stąpi na próg domu we własnej osobie, wyda się tęskniącej jakby obcym, jakby nie tym, za którym tęskniła.

...«Et puis, s'ils vous reviennent.

Les reconnaitrez — vous?»

Jakoż istotnie, jego twarz z popadaną od wiatru morskiego skórą, jego zaczerwienione bezsennością oczy, jego odzież pokryta szlamem i zalatująca tranem, jego włosy pozlepiane od słonej wilgoci, jego nieustanne plucia, jego szczeciniasty zarost, jego czarne zęby i tkwiąca w nich nieodzownie fajka, jego ciężkie, kłapiące kroki, jego żarłoczność, jego ociężałość, jego senność, i to lądowe ogłupienie, jakiemu podlegają ludzie morza, wszystko to jest niesłychanie różne od obrazu, jaki tęskniąca miała przed oczyma, śpiewając pieśń tęsknoty.

...«Or il n'a plus son âme,

Il l'a laissée en mer»...

Odwraca tedy spojrzenie od rzeczywistości i puszcza je daleko, daleko, aby patrzeć na wizję utęsknienia swego.

Co gdy się z biegiem czasu, nietylko jako bierne zjawisko powtarza, ale owszem, potęguje w stosunku kwadratów z odległości, jako czynny, rozwijający się, mający konieczne swoje następstwa element psychiczny, — rzeczywistość, oraz idealny przedmiot utęsknienia, oddzielają się od siebie

całkowicie, a kobieta tęskni nie już do rybaka, który jest jej mężem, i nie w nieobecności jego, ale przy nim, i do oderwanego obrazu swej duszy.

A tak, rozlewa się pomiędzy nimi — morze.

Ale czas idzie, a owa wywołana tęsknotą wizya, tak zrazu barwna i żywa, że aż przesłaniająca sobą rzeczywistość, zaciera się i blednie. Zupełnie, jakby szła i odchodziła morzem, coraz dalej, dalej...

W sercu prostej rybaczki nie przybywa ni blasków, ni kolorów, którymiby wyrazistość idealnego obrazu zasilać mogła.

Blednie tedy i zaciera się obraz sam, ale poczucie rozstępu między nim a rzeczywistością zostaje. Zostaje we wrażeniu jakiejś ogromnej a mglistej przestrzeni, jakiegoś niezmiernego oddalenia, w które dusza leci, leci, a nigdy dolecieć nie może. Ku czemu leci, czego w tem oddaleniu szuka, co chce ogarnąć sobą, i przez co sama zostać ogarniętą pożąda, nie wie, nie pyta nawet.

To wie, że tam daleko, daleko, płonie coś, kwieci się, goreje, że tam jest ukochanie jakieś, jakieś piękno, dobro, coś, czego trzeba czekać i wyglądać...

Coś, co ją ciągnie, woła, urzeka. Coś, ku czemu lecą jej oczy, jej pieśni, jej istność cała.

I tak się rodzi najniebezpieczniejsza z tęsknot, tęsknota bezprzedmiotowa, której nic ukoić nie może, a która, przy małej złożoności takiej prostej duszy, staje się z czasem nietylko najsilniejszym, ale jedynym wyrazem tej duszy.

I oto kobieta tęskni dla samej tęsknoty. Jest nią oczarowana, opętana, urzeczona, blednie, wątleje, staje się obojętną na wszystko, co ją otacza.

Jest chora.

Chora na dalekość, — jak w swojej zwięzłej, a głęboko psychologicznej dyagnozie określa Mère Toutaint. A morze odchodzi coraz dalej, dalej, a mroczna, drgająca otchłań czyni się coraz większa, coraz ogromniejsza, a huk i szum z coraz nieskońcześniejszych bezkresów dolata. A tam, na widnokręgu majaczy zawsze jakiś mglisty, mglisty żagiel, jakaś wizya żagla, który rozplywa się, rozwiewa, niknie i znowu pojawia na pustej, niezmiernej, tajemniczej dali, w którą leci wzrok i pieśń Ivetty:

...Or elle n'a plus son âme.

Elle est restée en mer...

https://pl.wikisource.org/wiki/Morze_odesz%C5%82o